

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquaiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicorvm, 1615

Residentia Nanciana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

Residentia Nanciana.

IN Quam Sinensis Prouinciæ metropoli, antiqua est nobis sedes; In hoc isto anno confederunt duo sacerdotes, P. Ioannes à Rocha, & P. Petrus Ribeirus, ambo Lusitani, horum comes est vnus frater noster; vniuersus huius domicilij status præ cæteris, agendi patiendique videtur mihi vices habere perpetuas; Nam hac in vrbe cum nostri minus quàm in alijs Magistrarum familiaritate fulciantur, multis patèt maleuolorum incursionibus. Rursum tam insignis est horum laborum fructus vt hæc Ecclesia reliquas numero & fortasse Religionis etiam studio feruoreque superet: qui tamen hic Christo nomen ascribunt ferè de plebe sunt, etsi non infima, pauci litterarum gradibus vel publicis muneribus insignes; quæ ipsa res proculdubio suspicionem auget, & annuas propè perturbaciones parit, ac si res humano esset pede metienda, non satis constans ac stabilis videretur; sed quæ plures inter tot labores sibi filios parit Ecclesia, gloriari supra cæteras in hoc regno potest, quod propius ad nascentis Ecclesiæ formam, à communi parente, qui nouit, quid cuique magis expediat, educetur.

Incipiam igitur ab eo quod illi fuit hoc anno
primum

primum simul ac pulcherrimū absit enim gloriari nisi in cruce Domini nostri IESU Christi. Eum cursum res Christiana tenebat, qui anno superiore commemoratus est, cum nec opinantibus densa ingruit procella: Magistratus, qui eam stationem, in qua est domus nostra, regendam accepit, nondū satis notum, qua ex causa (quam suspicamur id profanorum sacerdotum malevolentia, fulta Magistratum quorundam favore, contigisse) scripto publicatoque diplomate nostros proscriberebat, eius diplomatis sententiam hic inseram eo consilio, ut eximiam nonnullis eam fortasse opinionem, qua sibi persuadent nos hic ea quæpatimur, non ita dilucidè religionis causa pati. Scripta erat igitur in hunc modum: ego N. ad peruersas sectas profligandas & prouinciam expurgandam animum applicans, comperi Matthæum Ricium peregrinū esse hominem, alios porrò nūc esse, qui eius nomen vsurpantes, nouū dogma disseminant, qui ideo in hanc urbem comigrarunt, & à cæli moderatore nomen accipiunt; deprehendi quoque huius dogmatis exercitationem litteratorum ordinem ac vulgus perturbare, cum hi aduenæ, prætextu suæ sectæ, se illorum Magistros efficiant, & continuo conuentus eorum, qui ad se adueniunt cogant. Nunc igitur, quoniam superiores Magistratus omnino peruersa omnia dogmata tolli velint, visumque fuerit
mini-

minime expedire, vt hæc noua lex, quæ ab vno
 cæli moderatore nomen habet, crescere permit-
 tatur. Quare ad componendam expurgandam-
 que Prouinciam mandamus tibi N. vt ad ædes
 in quibus dicti peregrini homines commoran-
 tur, te conferas, iubeasque vicorum præfectis,
 vti quàm primum eos tota prouincia eijciant,
 quod cum fecerint, reddant me de re tota certio-
 rem: Porro si clam ausi fuerint incæptum per-
 sequi, eamque in rem vicorum præfecti consen-
 serint, eos pro legibus, nihil indulgens seuerè
 multabo. hæc erat diplomatis sententia, è qua
 facile vt reor intelligitur, quo nomine nostri
 pellerentur. Cui demandata decreti publicatio,
 domum ad nos venit & Patres nihil opinantes
 repentina rei neuitate perculit: Itaque ad me-
 dendum tanto malo, animum conuertens die
 insequenti se diplomatis auctori sistere vnus è
 Patribus rationem redditurus parabat; sed vt
 admitteretur impetrare non potuit: libellus
 ergo comparatus, quo sese tuerentur, cui solum
 hoc ille subscripsit, se quod faceret, superiorum
 Magistratum auctoritate facere, à quibus om-
 nino decretum esset vti tota prouincia pelle-
 rentur, quòd quàm falsum esset rei exitus com-
 probauit.

In hoc tam aspero rerum statu solatio fuit
 insignis Neophytorum feruor, qui frequentes
 ad nos venire, opportuna pro se quisque auxilia
 sugge-

suggerere, orbitatem suam deplorare; vel quibus etiam animorum plus erat, Patribus ipsis eosdem animos dare: sed nec his contenti cum viderent propè omnes ad rem componendam aditus oclusos, magno numero in ædem sacram conuenère, nixique genibus Deum obtestari cæperunt, vt ne nouellos fætus educatoribus suis orbari sineret, gloriæ nominis sui intergentes rationem haberet, nec suis criminibus irritatus regnum suum ab se tolleret, daturus genti facienti fructus eius: quæ cum magna contentione pro se quisque pro spiritus impetu poulasset, finita omnes oratione in hanc venère sententiam; vt quoniam nulla spes superesset in auctore diplomatis emolliendo, superiorum Magistratum auctoritatem causante, simul vniuersi ad pro Regem, qui toti Prouinciæ præest proficiscerentur, exposituri quàm iniuste Patres pellerentur, qui tam apertam docerent homines veritatem, omniumque salutem curaturi, per tot terræ, marisque pericula huc aduenissent. Porro si quid esse periculi videretur, ne legis diuinæ promulgandæ nomine aliquid rerum nouarum molirentur, se ad vnum omnes, qui hæc sacra suscepissent nomina sua duros, ac se suisque familijs delicti pænam omnem suscepturos; erat hæc sine dubio nobilis fidei professio, amorisque in Deum eiusque seruos specimen singulare, sed quoniam Patribus alia molliora

molliora

molliora prius tentanda remedia videbantur,
 prohibiti sunt id exequi quod parabant, prohi-
 beri tamen minimè potuerunt, quin ad auctore
 diplomatis se conferrent, magnaque libertate
 causam nostram agerent, nihil veriti ne in par-
 tem pænæ venirent, qui se iam in eam sectam,
 ut aiebat ille, transisse fatebantur. Tenuit huius
 procellæ nimbus mensem vnum priusquam
 pristinam serenitatem cælestis fauor aperiret,
 quo tempore mirum est quanta domi curialiū,
 qui velut vultures ad cadauera sibi conuolare
 videbantur, esset perturbatio, verum iniecto il-
 lis quod roderent, ut canes dimittebantur. Ex
 hoc quoque iuuit ad rei familiaris angustias ma-
 gis magisque coarctandas: Sub idem tempus
 nondum bene confectâ re, Superior, ut initio
 dixi, cum socijs appulit, quod ad multa valuit,
 sed non parum ad reficiendas vtrumque ærarij
 domestici ruinas. Ad extremum, ut hanc rem
 contraham, amicorum quorundam opera, em-
 pra pretio ac largitione, sine qua nulla prope est
 apud Sinas, amicitia; res est ita composita, ut ijs
 intercessoribus auctor ille tam feuerus illius di-
 plomatis, suam sententiam reuocaret, resq; no-
 stras, quo prius loco fuerant, sineret intactas, qui
 si ab summis Magistratibus iussus fuisset facere
 quod fecit, sanè ille nullis cecisset postulacioni-
 bus. Itaque totum deinde annum multa pax te-
 nuit, nisi quod paucis post mensibus aliud pro-
 pè ma-

pè malus malum exarserit. Nam ad fores palatij in quo totius Prouinciæ uisitor per eos dies morabatur, incerto auctore scripta noctuque affixa scheda illuxit, cuius hæc erat sententia: degunt nunc in hac Prouincia nescio qui è magno occidente peregrini homines, qui sectam nouam, cæli Domini nomine, euulgant plebi imponentes. quod ubi audiuere Neophyti nostri, mox ad locum, conuolant & palam claro die schedulam refigunt, nullusq; post hac de ea re sermo.

Veniamus nunc tandem ad ea quæ hi labores bona peperunt, ac primum reliquas sedes singulas ut dixi, numero eorum, qui se Christo adiunxerant, hoc quoque anno Ecclesia Nanciana superauit. Dedit enim decem supra centum, qui numerus in hac rerum perturbatione spem omnium, qui res nostras norunt superauit. Et quoniam siue cum Neophytis siue cum ijs qui recens in Christi militiam adscripti sunt, multa contigerunt, siue Diuini fauoris, siue humani feruoris argumenta; ea hoc ordine persequar, ut primum ea quæ ad veteranos spectant, tum quæ ad tyrones, commemorem.

Circa veteranos non est mei consilij ea repetere, quæ, quia perpetua, ideo quotannis repeti possent, sed solum ea, quæ aliquid habent peculiare dignumq; annalibus: Neophytus quidam, cum iam in Christi sacra transisset seruatoris effigiem, quæ ex more baptizatis à Patribus datur, domum

domum

domum detulerat, habebat fortè vicinum aliquem Ethnicis mirè deditum erroribus, cuius etsi erat habitatio diuersa, erat tamen vtrique ianua communis: Is forte, ex eo tempore, nescio quid aduersi passus, circumspicere cepit, vnde sibi mali causa, inque eam rem adhibuit coniectatores, à quibus accepit, recens in suas aedes spiritum aduenisse reliquis maiorem, cuius deterriti numine Dij, quos colebat, solita præbere subsidia non audeant; Debuerat miser hoc responso salutaris consilij captare occasionem, reiectisque minoribus seruire maiori, verùm intransuersum actus, non solum aedes permutare, & tutiorem simulacris suis stationem quærere constituit, sed infortuniorum quoque suorum sensu commotus, multa in Deum, cuius consilij rationem minimè agnouerat, ore blasphemio non est veritus debacchari: sed nesciebat imprudens longas esse Numini ad vindictam manus, quæ nihilo absentem minus, quàm præsentem inuaderent; quod intra breue tempus sine fructu didicit, nam infortuniorum omnium maximum, in mortem suis inuolutus erroribus incurrit, exemplo alios docens, quid ipse discere noluisset.

In re non dissimili fuit alteri mollior pæna, quod Domini manum agnouisset: Mulier est Christiana cui Martha nomen est, quæ iam alterum tertiumue annum, ex quo Christum agnouit

uit, magno pietatis studio, quam accepit non retinet solum sed auget innocentiam; ad quam Nepos eo tempore, quo vrbe pelli nostros erat fama, veniens, ait mirari se quibus artibus fascinata, inauditum nescio quod peregrinorum hominū Numen, Patrijs Dijs prætulisset; quod quidem numen simul cum sequacibus publicè damnatum ad pœnam postularetur. Itaque dum adhuc res esset integra, suis fortunis ac etiam vitæ fortasse consulere. His Martha respondit, ea ipsa discrimina se Christi causa magnæ felicitatis loco habituram, non cessit importunus iuuenis, sed reijci sua consilia non ferens, impotenter nimis in eam inuehitur, cum autem æquè contumelias, vt mala consilia reiecisset, verbis verbera ad impudentiæ cumulum adiecit. Concurrere vicini nectulere audaciam, cōprehensum materteræ tradunt, vt illa ipsa pœnam ab Nepote repeteret: sed illustris Christi discipula iam Christianam edocta patientiam asseruit, se iam dudum ad maiora comparatam, nihil his iniuriarum velut præludijs commoueri; si Nepos pœnam commeruisset, vnum esse vindicem Deum, in cuius iustas manus, omnia reijci oporteat: Hoc tam sapiens mulieris responsum pœne pro vaticinio haberi potest: nam illico iuuenis os impudens dolores maximi occuparunt, ipsæ quoque manus intumuere, vt ex ipsa membrorum ad pœnam e-

R lectio-

electione intelligeret, quod malum lueret: Intellexit tandē & facti pænites misit, qui veniam exoraret rogaretq; vt vtrices à se Numinis irati manus auerteret, Nec difficile illi fuit pænitentē recipere, quæ delinquentem tulerat, ipse quoq; Dominus maturata iuueni salute ostendit, pænā habenas in manibus esse plectendi, quas cū voluerit adducat aut remittat; nescit enim Dominus punire, si nescit homo peccare.

Si quid minus tolerantiaē habuit qui sequitur, plus fortasse zeli præ se tulit. Is fuit Neophytus quidam Damianus nomine, qui cum amicū ad Euangelij lucem aspiciendam induxisset, à quatuor amici filijs iam adultis, qui, quod in parentem non sunt ausi, in rei auctorem exonerarant: quos ille, cū sapius Christianæ facilitatis exemplo, ad imitandum parentem in cassum alexisset, ne diutius modestia in rei Christianæ, cui detrahebant, iniuriam abuterentur, zelo correptus ita compescuit vt eos impostherum crimine, Deum iniuria, se molestia liberarit.

Nescio an difficilius quàm felicius fuerit alteri, cui nomen Hilarius, cum duobus fratribus suis certamen, quibus inuitis cum veritatem agnouisset, importunos eos habebat quotidianosque sollicitatores: alter peruersorum fratrum natu maior, alter sacrificulus ex officio haberi
sibi

sibi fidem volebant: bimestris fuit hæc lucta, nam in morbum incidens Hilarius vitæ simul ac liti finem hilariter dedit; verum enimvero quam sanus sustinuerat, duplicatam æger luctam eluctatus est; nam vt alterum fratrum taceam, importunus Dæmonum ministellus, Magistri sui more, sciens quia breue tempus habet, magnam iram habens accurrit, & quâ spe, quâ metu, vt à Christi castris cum summa perfidia transfugeret hortabatur: Hilarius non hilari vultu monitorem excipiens, facesse inquit, neque post hac in conspectum prodit, frustra mihi molestus es: abiit; sed & Hilarius quoque noster; in cælis laturus præmij quod in finem vsque decertantibus est promissum.

Nec hi solum qui renitentibus ventis maleuolorum, constantiæ remis nauigabant, in virtutis via processerunt, credibile est eos, qui nullos habebant obsistentes, velis remisque nauigasse: è multis aliquot virtutum exempla seligam. Neophyto cuidam filius natus erat, is gratiam Deo habiturus non parum ad concinnandas sacelli nostri Lampades vouit: Infantulus die octauo renatus in sequenti, quam illi ad salutem Deus conseruabat vitam amisit, erat res pro Sinicis ingenijs aspera, potissimum cum præter eum alium haberet nullum: vicit nihilominus gratiæ copia naturæ orbitatem, nam cum

R 2 sibi

sibi certo persuasisset se filium ibi habere, quo omnes tendimus, nullum faciebat Deo gratulandi finem: & reliqui Neophyti re audita, domum frequentes ad eum gratulabundi conuenere; hoc eo magis admirabile, quod apud Sinas, qui magnam suæ felicitatis partem in posteris reponunt, est omnino paradoxum: Itaque visus ille est sibi aliquanto etiam magis votivus, quod cumulatè persoluit, & supra votū gratias addidit ei, qui nouit mortalium vota supra vota complere. Magnus est omnino horum Neophytorum in Diuino officio feruor: vir grauis, cum integros in æde nostra sacra, vel priuata, dies tereret, quanquam eos vel in oratione vel quærendis, audiendis exscribendisque memoriæ causa ijs, quæ de fidei Christianæ capitibus audiebat, bene collocaret; admonitus est tamen à nostris, vt quoniam quatuor haberet filios iam adultos, eosque rebus nostris non parum infensos, non nihil hoc suum pietatis studium, pacis causa temperaret, potissimum, quod id ætatis, cum summo mane per imbres ac niuem contentendo, ansam filijs daret prætextu pietatis, legis Diuinæ seueritatem carpenti, sed respondit ille, se suam salutem in hac ætate curare, seque qui filios norat, arbitrari hoc ipsum facere, ad filios ab errore reuocandos: Idem aliàs cum sacro ieiunij quadragenarij tempore corpus varijs modis macerasset, admonitus quoque

quoque est à fratre nostro, ut iam Paschali læ-
titiæ nonnihil ac remissioni daret; verum ait
cupere se, quoniam ipse quoque Christus per-
actis redemptionis nostræ laboribus, alios qua-
draginta dies in hoc ærumnarum loco substite-
rat; cupere se inquam, nihil de incæpta semel
asperitate relaxare.

Sed quoniam de pænitentia exercitatio-
nibus incidit sermo, non est omittendus mihi
septuagenarius quidam senex, qui annua postu-
latione contextum è funibus flagellum (disci-
plinam vocat usus) extorsit: aiebat enim sibi
qui tot annos inanium Deorum coluisset simu-
lacra, temporis breuitatem quæ sibi superesset,
animi contentione compensandam: Interim ve-
ro dum non impetrat, ipse de se varijs artibus
pænas sumebat, ad extremum voti compos fa-
ctus, cum lachrymis sacrum flagellum accepit,
quo non solum frequens ipse utebatur, sed ne
quo tempore vacaret, alios Neophytos horta-
batur, ut eo vicissim uterentur: Idem cum vxo-
rem mors sustulisset, cumq; à filia simul ac ge-
nero debitis officijs coleretur, indignus sibi tot
obsequijs visus, euocatos admonuit, ut hono-
rem illum vniuersum in Deum Optimum ma-
ximum conferrent, hoc sibi quàm maximè ac-
ceptum esse.

Quam hic senex propensionem ad sacrum
flagellum, alij ad alias res sacras præ se tulere,

R 3 amise-

amiserat alius senex precatorios globulos, quam ille negligentiam quatruiduanis panis de se sumptis castigavit; Inde cum ad ædes nostras venisset, alios impetraturus, reperit Patres hospitum congressibus occupatos, itaque ad facellum se contulit, & nixus genibus, nunc ad aram seruatoris, nunc ad Deiparæ rogabat, vti cor Patris emolliret, ne pro in curiæ pæna, repulsam pateretur; non paucas horas ea oratio tenuit, dū occupatione iam solutus Pater, concessit quod rogabatur; quod ille munus lachrymis gaudio obortis perfusus accepit. Non absimilis fuit vetula quædam, quæ cum pensilem icunculam, medalliam vocamus, imprudens amisisset, toto triduo cibo planè omni abstinuit, hac inedia extorquere à Domino certa drachmam quam perdiderat, domum id temporis totam euertit & prope euerit, cū frustra fuisset, in ediam protrahere vltra triduum statuit, verum admonitus Pater, misit qui substituto nouo sigillo, ieiunium simul solueret ac mærorem. Alij similes casus veriti, eas argenteis thecis claudunt; Nec hic religionis ardor sola Neophytorum corda occupauit, ab ijs in ipsos Ethnicos sæpe serpit, qui cum audiunt cruces, rosaria, medallas vim habere contra Dæmonia præsentissimam, nullum non lapidem mouent, quo aliquid horum assequantur: quod si minus succedit, clam ea surripiunt Neophytis, potissimum verò venerant.

merandum IESU nomen litteris Nostratibus
 de more perelegantè expressum: quod Neo-
 phyti nostri portis suis præfigunt, velut fidei
 suæ publicam protestationem. Nec hic Ethni-
 corum subsistit feruor, sæpe votiuas in sacellū
 nostrum cereos odoresque deportant, lustra-
 lem aquam suis morbis pharmacum adhibent,
 & vsque ad miraculi speciem, cum fru-
 ctu. Ex ijs mulier quædam periculosa correpta
 feбри, haulta lustrali aqua vomuit ore corrupti
 sanguinis velut globulos, momentoque conua-
 luit: non desunt etiam Ethnici nonnulli, qui cū
 expedire se polygamix compedibus durum pu-
 tant, agnitam tamen veritatem rogant, vt liceat
 exterius profiteri, idola exurunt, Deum colunt,
 orationesque nostras percurreunt, eaque sibi ra-
 tione copiosorem è cælo gratiæ vim trahunt,
 qua tandem aliquando permoti quod norunt ac-
 volunt, possint.

Nec in hoc solum sese genere pietatis ex-
 ercent; alienæ miserix qua possunt subueniunt,
 sed potissimum ægros tenuiores corrogata sti-
 pe, collatis pharmacis, omniq̃ue domestico ob-
 sequio iuuant, frequentes ad ægrum conueni-
 unt, nixiq̃ue genibus ad ægri lectum, vel in æ-
 de nostra salutem exorant, vel saluta-
 rem exitum Deo commendant: mor-
 tuos verò ad sepulturam procul ab vrbe,
 & incommodo sæpe cælo comitantur,

R 4 hisque

hisque ac similibus virtutum exercitationibus sese Neophyti spectatos faciunt dum viuunt; sed illustre fuit quorundam in Religionis studium; solent Sinæ agrum aliquem suburbanum in familiæ sepulturam sibi comparare, Neophyti quidam, quod nolent gentilicios suo funeribus adhiberi, ab auito sepulcro excludebantur, sed maluerunt ipsi sibi suisque posteris proprium sepulcri locum coëmere, quàm bene actam vitam profanis inanum simulacrorum ritibus in funere maculare.

Plura de pluribus dici possent, sed his contentus ad ea quæ circa tyrones, dum in Christi militiam ascribuntur illustriora contigere festino. Ethnicus quidam iam sesquiannum ita iacebat paralyticus, vt ad eam membrorum dissolutionem quotidianis quoque febribus vreretur; nullam in medicis, nullam in profanis ritibus spem salutis inueniebat, verum hæc tam molesta & grauis ægritudo non ad salutem animi solum, sed ad Dei gloriam immissa erat. Quadam nocte visus est sibi dormiens audire à nescio quo, se, si sacram epotaret aquam sanam & incolumen fore; ille nondum res nostras attigerat, nec aquæ lustralis vim, sed neque nomé audierat; habebat tamen è Neophytis amicam quendam, ex quo quærit, essetné apud Christianos alicuius aquæ, quam sacram vocent, vsus? Est, inquit ille, maximus, simul edocet, quo

euentu

euentu multi eam usurparint malis suis saluta-
 rem; tum æger ei somnium narrat, rogans eti-
 am atque etiam ne grauetur illius ad se vasculū
 adferre: Non abnuuit Neophytus, ne molestia æ-
 grum afficeret, dubitare tamen cæpit, fasné esset
 eam homini Ethnico vtendam dare? domum
 nostram venit, rem narrat, dubium proponit;
 hanc occasionem nostri, salutis animi magis
 quàm corporis arripiunt: Itaque frater Noster
 ad ægrum pergit, asserens tum aquam corpori
 fore salutarem, cum ille Deum, à quo vim illa
 sumit agnosceret: non fuit difficile iam pro-
 pensum impellere, Doctrinæ Christianæ, quem
 edisceret libellum accipit, tum aquam saluta-
 rem bibit, quæ illi, res mira! eo ipso die febrem
 extinxit, Vnde iam melior fidei nostræ capita
 memoriæ de more comendat, & quot passibus
 ad animi salutem, totidem ad corporis valitudi-
 nem procedit. Nam breui paralyssi vt cumque li-
 ber, titubans & claudicans in sacellum nostrum
 ad sacratiorem baptismi fontem accessit. admi-
 rabile visu erat, ipso momento, quo sacris aquis
 tinctus est, integram corporis cum animi salute
 consecutum esse firmitatem; Quare imposteriū
 non corpore minus quàm animo rectus Do-
 mini semitam in offenso pede calcabat.

Non absimilis in re simili medicus quidam
 iam nonagenarius, qui prius, Christo quàm no-
 men daret, dudū spectris nocturnis iuxta diur-
 nisque

R s nisque

nisque terrebat. optabat ille scire quid sibi vellent, nec in amicis aut coniectoribus inueniebat remedium; audiit tamen, nescio ex quo, apud Christianos esse similibus perturbationum leuamen, venit, audiit, credidit, liberatus est; cepitque tanta animi contentione tarditatem compensare, ut ostenderet se hactenus meliorum ignoracione peccasse: Non ita multo post in ægitudinem incidit quam Patris vel Neophytorum obsequijs, cum homo id ætatis excussisset, ea vix bene leuatus ad sacellum aduolat, Deo fusè grates Patribusque ac Neophytis magno animi sensu daturus.

Nondum à senibus abeo, mulier quædam septuaginta totos annos mirè inanium rituum fallacijs delusa, magnam fortunarum partem in coëmendis diplomatibus schedulisque, quæ in altera vita prodesse, absumpserat; (hanc fraudem inuexit sacrificulorum cupiditas, qui mentita pietate, quos possunt loculos emungunt) vendunt enim schedulas quasdam sigillis suis obsignatas, quibus aiunt nummos, quos in hac vita ipsi recipiunt, in altera ingenti cum sænore restitui: hæc igitur vetula diu miserè delusa, ad extremum vestem ære multo coëmpta totam ex his schedulis, Chirographis, sigillisque contextam, qua mortuæ cadaver inuolueretur; hæc nescio qua ratione de rebus nostris audiit, & mox obediit; nec eam à proposito tres filij Eth-

nicl. 2

nici, à quibus id ætatis alebatur, auertere potuere; consecuta est nescio vnde Christianæ doctrinæ libellum, eumque prius didicit, quàm cum nostris ageret; postmodum edocta, quæ non intellecta didicerat, baptismum expetijt, quem quo die consecuta est, eum solemni simulacrorum schedulerumque pyra, coram multis Neophytis ipsoque Patre illustravit; Ex inde religionem falsam cum vera commutans, crucem in capillitio, eleganti opere contextam omnium in oculis pro capitis ornamento gestabat; & quoniam ex antiqua consuetudine solebat ad singula prope verba idola nominare, S s. I E S V atque Mariæ nomina continuo proferebat, idque quo poterat sensu pietatis.

Videntur mihi senes in suæ salutis centrum eo ferri maiore impetu, quo per ætatem propius absunt, hanc ob causam palmam virtutis ferunt, octoginta & sex annos cum vixisset quidam, audiebat iam Catechumenus ea, quæ ab ijs, qui renasci volunt sciri decet; intellecto inter orationem Dominicam explicandam, peti à Deo, uti nobis debita non secus atque nos ea debitoribus remittim^o remittantur; quod etsi probè caperet, domum tamen reuersus ut vel hac indulgentia peccatorum sibi relaxationem faciliore redderet, schedulas quasdam exussit, quibus debitorum nomina continebantur, nec est paupertate deterritus, quin se non exigua debitorum summa exueret. Neophyt^o quidam procul aberat à nobis,
idem

idem varijs distentus negotijs, rarius quam oportebat festis diebus ad solitos conueniebat cætus, hoc vt compensaret, per eos dies ad solitas preces & quotidianas alias addebat multas, vt Missarum & cætuum tempus exequaret; cohabitabant ei Ethnici aliquot, à quibus sæpe risu & sannis exceptus, tamen sibi constabat, ad extremum vicit constantia, nam ille vel vitæ exemplo, vel orandi assiduitate ita eos permouit, vt ipsi in eadem quoque sacra transferint: quod cum fecissent, Magistrum superare aggressi, totos dies domi nostræ diuinis rebus audiendis, Deoque obsecrando terebant; quo nomine ille antiquis irrisoribus non semel per iocum insultauit.

Hic, de quo dixi, mutis exempli cohortationibus Christi gregem auxit; de quibus autem mihi nunc est sermo, amplius aliquanto fecere; par est Neophytorum coniugum, vni Caio, alteri Monicæ nomen est, Monicæ vterque parens ad id temporis, antiquis tenebatur erroribus, omnis ei cura erat in ijs Christo adiungendis, sed non erat id in promptu satis, quod alio in oppido apud filium Ethnicum, qui eos alebat, morarentur; tentare tamen statuit, ecquid posset; nam vnâ cum Marito ad Parentes pergat, res nostras opportunè insinuat monetque ne necessaria educationis, quam à fratre acciperent, prætextu, eos à sua salute reuocaret; se vnâ cum
Marito

Marito, huc eo consilio venisse, ut eos domum suam abducerent, quamdiu vixerint lautè alendos: His alijsque cohortationibus euicit Monica parentes, domum suam adductos rebus diuinis imbuendas curat, & sacris nostris iniciandos; non ita multò post, vterque in morbum incidit, quo in morbo cum à multis fatigarentur vti tandem agnoscerent se desertorum Deorum pœnas luere, sibi tandem constiterunt, maximè auctore Monica, quæ non segnior fuit in conferuanda quàm paranda parentum salute sempiterna.

Fama legis Diuinæ non intra vrbis muros dumtaxat quotidie aliquos Christo accersit, sed etiam è Metropoli, in vicinas vrbes atque oppida excurrit: vicino ex oppido viri duo cum iam nostræ legis sanctitatem, solâ famâ cognitam amplexati essent, fidei Christianæ summam quæ in eorum forte manus venerat, cum tota familia didicerunt, ac deinde ut perficerent quod cæperant, domum nostram bidui itinere contenderunt, eo consilio, ut in multos dies in vrbe diuersarentur: cupiebant res ita nouas ac sanctas non cursim audire, voti compotes facti, rogauerunt è nostris aliquem ad erudiendam iniciandamque familiam vniuersam, qui cum eo concessisset, reperit domesticos omnes Christianæ quoque legis compendium memoriæ comendasse, præstolarique doctoris aduentum. iamq;

ad ba-

ad baptismum comparatis omnibus, inanium Deorum caterua ad rogam cogebatur; sensit id filius vnus exijs, iam adultus, qui vnus cæterorum exemplo minimè mouebatur, itaque Deorum suorum misertus, quod ipsi à se non poterant, ipse ab illis auertere parabat incendium, quot igitur potuit occultauit, verùm paret acriter multato filio, miseros è latebris Deos eruit, & cæterorum fortunam subire fecit: Expurgata iam domo, salutari quoque seipsum fonte dederunt eluendos. Præter harum familiarum capita, nonnullæ erant mulieres, quæ idem optabant, sed quoniam id à suis coniugibus minimè impetrarunt, submissis imaginibus ac libellis doctæ sunt, qua ratione baptismi vicem, concepto de peccatis dolore supplerent,

Hac messe lætus Noster redijt ad socios cum exultatione portans
manipulos suos.

Residen-